

Iluliaq

Föreningen Sverige-Grönlands medlemsblad Nr 3/2013

Myskoxjakt, ny viktig näringsgren, sid 4

Gammalt möter nytt i Tasiilaq, sid 6

En filosofisk längtan till Grönland, sid 9

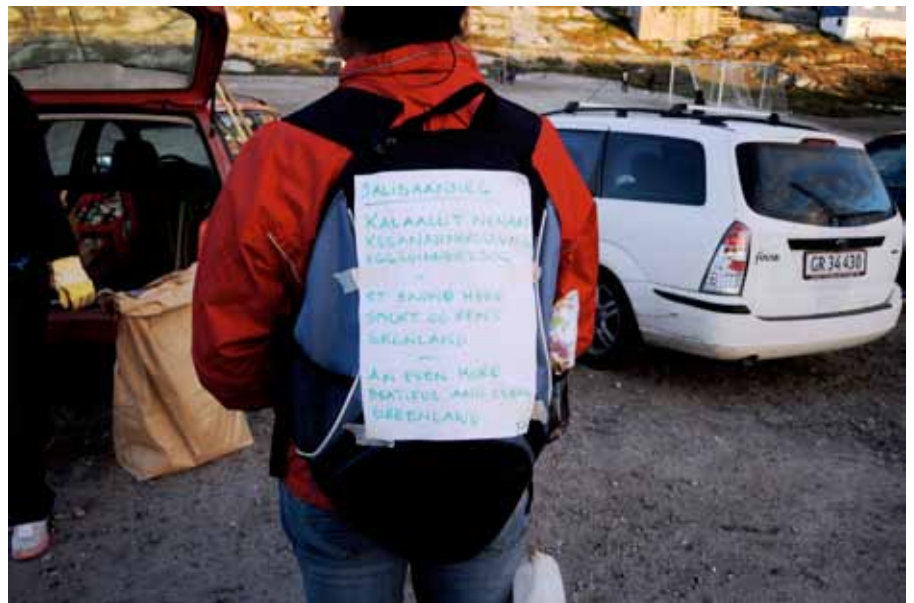
I sommar har fyra av oss i föreningens styrelse varit på Grönland och kanske utan att tänka på det har

vi bidragit till de tio procent av landets valutaintäkter som turist- och upplevelseindustrin genererar.

Turismen är den näring som globalt sett är på starkast uppväxt. Grönland har alldeles för dyra flygpriser och för utvecklade servicesektorer för att i nuläget kunna haka på den trenden. Men det finns potential. Turistrådet Visit Greenland har gått ut stort de två senaste somrarna och intervjuat utländska turister, som besökt Grönland, för att skaffa sig en bättre koll på läget. Och inte överraskande står det nu klart att det finns en hel del att göra för att förbättra situationen för de långväga besökarna. Men det är också uppmanande att långt de flesta förbiser med smärre missöden och åker hem glada och nöjda med sin resa. Storslagna naturupplevelser och härliga möten med lokalbefolkningen är fina minnen att ta med sig hem.

Jag valde själv att resa via Island och kunde med förvåning konstatera att landet har utvecklat sin turistnäring till fulländning. Kanske har man där i rådande ekonomiska kristider insett att turismen är en guldkalv och måste vårdas ömt. Desto trögare kändes det att komma till Ilulissat. Jag kan faktiskt instämma i de negativa uttalanden som förts fram i Visit Greenlands undersökning. Det första gäller servicen. Som turist bör man dubbelkolla alla uppgifter för att inte bli stående framför en stängd dörr eller en tom kajplats. En av de intervjuade upplevde att det var som att komma till månens baksida. Allt var stängt. Turistkontor och hotell som inte svarar på mail är en annan källa till irritation som säkert avhållit in-

Grönland bör lära av Island

Här manas det till ett ännu vackrare och renare Grönland. Foto: Sylvia Hild.

tresserade att komma till Grönland.

Nedskräpningen är det många turister som reagerar på med chock. En turist säger att det är otroligt att så mycket avfall får ligga kvar och skräpa ned gatorna i Ilulissat. Fisknät, cyklar, bilar, möbler, gammal elektronik för att nämna något. Jag bodde två veckor i Saqqaq och blev djupt bedrövd när jag såg att skräp ligger utspritt runt hela bygden och t o m i det gamla Saqqaq som borde vara ett kulturhistoriskt minnesmärke av rang. Bland de arkeologiska lämningarna från Grönlands äldsta boplats för 4000 år sedan flödar lämningarna från det moderna konsumtionssamhället. Heder då åt den frivilliga städpatrull jag stötte på en kväll i Ilulissat som gör sin insats för att hålla Grönland renare. I Qaasuitsup Kommunia har man beslutat att arbetslösa ska göra skäl för sina bidrag genom att hjälpa till med uppröjning.

Turistnäringen uppfattas i Grönland som en liten bransch och som en utfyll-

nad till den övriga ekonomin. Därför är det troligt att lokalsamhällena inte inrättar sig på turisternas behov. För att ta ett exempel som jag upplevde i Saqqaq. Två dagar i rad ankrade kryssningsfartyg upp utanför hamnen och ett stort antal turister kördes i land i gummibåtar. Många hade gärna velat köpa souvenirer med hem men det var endast kiosken som kunde erbjuda ett par handgjorda hängsmycken. När en kund ville köpa det ena kunde affären inte ta emot betalning i euro. Turisterna fick gå tomhänta och bygden tjänade inte ett öre på deras besök. Vad som behövs är fler initiativ och nytänkande utifrån en insikt om att turistnäringen är och kan bli en viktig inkomstkälla för landet.

Sylvia Hild

Iluliaq

En tidning från Föreningen Sverige-Grönland. www.sverige Gronland.com
Redaktionen består av:

Ordförande Sylvia Hild, Helgagatan 36 F, 118 58 Stockholm, Telefon: 070-303 96 30, e-post: sylvia.hild@comhem.se

Sekreterare: Joel Åsblom, tel: 070-7871436, e-post: asblom@rocketmail.com

Föreningens kassör är Mats Gullberg, tel: 08-660 91 79, e-post: matsgullberg2003@yahoo.se

Framtida Grönland blir grönt

I det kommande århundradet kommer Grönland troligen att göra skäl för sitt namn. Om klimatförändringen fortsätter så kan hela det isfria Grönland vara täckt av skog. Redan idag finns det flera skogsbestånd på södra Grönland där de senaste tio årens klimatutveckling gett inte bara högre träd men också tjockare stammar.

Forskare från Köpenhamns Universitet har i sommar gjort mätningar i arboretet i Narsarsuaq och i skogsplanteringen i Qanassiassat som bekräftar att skogen trivs och växer. I beståndet i Narsarsuaq planterade man 1976 12 000 träd med 125 underarter som tar upp en yta på 150 hektar. Qanassiassat-området består av fyra trädbestånd på sammanlagt 5 hektar. Där växer också fyra norska tallar från 1893.

Det är särskilt sibiriska lärkträd, engelmansgranen och contortatallen från USA:s och Kanadas bergområden som verkar ha rotat sig på allvar. Lärkträd som planterades 1971 är idag 11,7 meter höga.

En internationell forskargrupp har analyserat vilka trädarter som förväntas växa i Grönland i framtiden. Upp till 44 av de relevanta arter som finns i Europa och Nordamerika kan bli aktuella. Det gäller förutom det sibiriska lärkträdet också vitgran, sandtall och balsampoppel. Många av dessa skulle kunna växa på Grönland redan idag, vilket planteringarna på Sydgrönland visar. Dvärgbjörken, som ses som en nyckelart, skulle kunna hitta bra växtplatser i hela det isfria Grönland di-

Skogsplanteringen i Qanassiassa har utvecklats till en riktig skog. Foto: Anders Ræbild

rekt. Det handlar om en yta på 400 000 kvadratkilometer vilket motsvarar nästan lika mycket som Sveriges yta. T ex så skulle Sydgrönland och Kangerlussuaq kunna ha en flora som liknar den i mellanistiden.

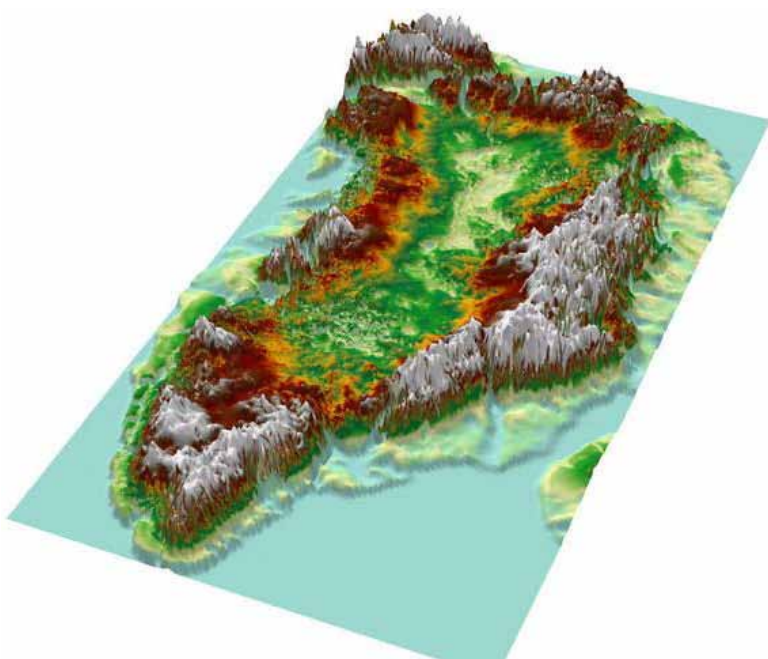
Men träd sprider sig långsamt av sig själva. Grönlands egna trädarter skulle behöva tvåtusen år för att sprida sig till hela landet. Därför får människan en avgörande roll i spridningen. Men då gäller det också att tänka sig för och handla under ansvar. Det är extremt viktigt att und-

vika att sk invasiva arter får spridning. Om olämpliga arter får rotfäste kan det leda till oöverskådliga konsekvenser för framtidens natur. Införsel och plantering av arter måste nog styras.

Naturligtvis kommer ett grönt Grönland att ge befolkningen många fördelar i form av bl a jakt och kommersiellt utnyttjande samtidigt som erosionen kan minska. Men det kan också leda till att arktiska djur och växter trängs undan.

Sylvia Hild

Grönland har ett mega Gran Canyon

Under inlandsisen har man hittat världens längsta klyfta. Den är 800 km lång och 800 meter djup.

Upptäckten har gjorts av forskare från Bristol University när de skulle kartlägga grunden med hjälp av data från Nasa.

Klyftan som är avsevärt större än Gran Canyon går från mitten av Grönland och letar sig upp till den nordliga kustlinjen. Den göms under ett 2 km tjockt istäcke. Klyftan är en kanal för smältvatten som forsar fram under isen och ut i havet. Forskarna tror att den kan bidra till vattenhöjningen i havet.

Myskoxen - ett vågat experiment

Myskoxkött blir allt vanligare i de grönländska butikernas fryshyllor där de i stor utsträckning utkonkurrerat det traditionella sälkötet. Bakgrunden till det är en vågad satsning på att flytta myskoxkalvar från ganska obebodda Östgrönland till öns västra kust.

Myskoxen har funnits på Grönland i tusentals år men främst då i Nordöstgrönland eftersom inlandsisen söder om Thule når ända ut till kusten och har förhindrat vandringar ner längs den västra kusten.

Kring slutet av 50-talet började den danske zoologen Christian Vibe att undersöka möjligheten att infånga och flytta ett antal myskoxar till det stora isfria landområdet kring Søndre Strømfjord/Kangerlussuaq. Det främsta skälet till det är att man därmed skulle utöka jaktmöjligheterna och bredda utbudet av fångstdjur. Redan 1952 beslutar det grönländska Landsrådet att framlägga ett förslag kring detta till regeringen i Köpenhamn och under sommaren 1953 inleds de första undersökningarna för att utreda vegetationsförhållanden i flera aktuella områden.

Under 1954 sker den första expeditionen för att infånga myskoxkalvar, något som dock visar sig vara svårt att genomföra. Man lyckas bara infånga ett exemplar som till råga på allt dör under transporten.

Under de närmaste åren genomfördes ett antal överflygningar på den grönländska östkusten där man exempelvis kring Ellaön kunde räkna till 3 022 myskoxar. Projektet sinkades dock av finansiella problem och det skulle dröja till 1961 innan planerna kunde sättas i verket. Det skedde genom en donation från en person vars identitet först avslöjades 30 år senare.

Det visade sig vara amerikanskan Barbara Hutton, världens rikaste kvinna och arvtagerska till grundaren av varuhuskedjan Woolworth's som skänkte 86 000 danska kronor (cirka en miljon i dagens penningvärde) till projektet. I juli 1961 inleddes slutligen Christian Vibes stora flyttprojekt. Själva infångandet av myskoxkalvarna skedde genom att man utvecklade en teknik där hundar användes för att hålla flocken i schack medan man drog en lina med en lasso över flocken och sedan sänkte den över huvudet på kalven. Första sommaren lyckades man på det sättet att infånga 14 kalvar som sändes med båt till Köpenhamns Zoo. En av kalvarna dör och när det gäller könsfördelningen kan den knappast anses optimal eftersom nio av kalvarna är tjurar.

I dagsläget finns det minst 10 000 myskoxar på Grönland. Foto: Joel Åsblom.

Sommaren därpå skeppas de 13 myskoxarna till Kangerlussuaq och släpps ut vid Tatsit Ata, 25 kilometer söder om flygplatsen. Projektet ansågs som vällyckat bortsett från de tveksamheter som rådda kring det faktum att det bara fanns fyra individer, korna, som skulle bilda bas för den fortsatta utvecklingen. Därför företog man en ny expedition sommaren 1964, då med målet att främst infånga kvigor. Nu lyckades man infånga 18 djur varav elva kvigor. Två av kalvarna dör på Zoologisk Have och ett par uppvisar sjukdomstendenser men vid denna andra överflyttning lyckas man öka antalet med 14 djur vilket innebär att stammen totalt uppgår till 27 exemplar.

Under åren därefter får resande till flygplatsen, som då var en amerikansk militärbas, stifta bekantskap med tjuren

Willy som gärna använde landningsbanan som vandringsstråk. Under 1985 genomförs den första större uppräkningsen av beståndet där man kommer fram till att antalet individer uppgår till cirka 1100. Tre år senare utfärdas de första jaktlicenserna på 200 djur vilket blir startskottet för den nya jaktnäring som sedan fått oerhört stor betydelse för hela lokalbefolkningen.

Med det nya inslaget i den västgrönländska djurfloran har inte bara nya jaktmönster etablerats utan även lett till ett uppsving för turistnäringen där turister på genomfart ges möjlighet till myskoxsafari. Området kring Kangerlussuaqs flygplats är fredat för jakt vilket innebär att man i det närmaste kan garantera turisterna att få se dessa stora djur på nära håll.

Myskoxen är släkt med geten, vilket man kanske kan ana när man studerar hornen.

Ull från muskoxe är perfekt att använda till varma barntröjor.

Myskoxen allt viktigare i den grönländska näringen

Den grönländska jakten på myskoxar inleddes 1988 och allt sedan dess har man utdelat licenser både till yrkesjägare, fritidsjägare och under senare år även till utländska troféjägare.

I området kring Kangerlussuaq, Grönlands största internationella flygplats, har vildrenen länge varit det dominerande bytesdjuret på land.

Nu får renen samsas med myskoxen vilket visar sig gå bra eftersom de båda arterna inte utnyttjar samma typ av vegetation för sin föda. Enligt forskare kan områdets vegetation försörja en myskoxe per kvadratkilometer vilket innebär att man måste bedriva viltvård i form av jakt.

Första gången jag deltog på myskoxjakt var år 2000 tillsammans med mina bröder, varav den ena är fastboende i närliggande Sisimiut. I somras var det dags igen, då tillsammans med min son Theodor, min bror Sven-Olov och hans son Kalle.

Under min uppväxt på Grönland var jag en flitig jägare och började skjuta vildren vid 13 års ålder men trots att jag har svensk jägarexamen har det aldrig blivit av att jaga i Sverige. Sättet att jaga älg, där det mesta av tiden går åt till att sitta på pass, tycker jag inte är särskilt tilltalande.

På Grönland handlar jakt på landdjur minst lika mycket om fjällvandring. Under vår första jakt dag avverkade vi närmare tre mil och fick bara med oss en ren hem. Det var dock i ett område som ligger närmare Sisimiut och där det sällan dyker upp några myskoxar. Sedan begav vi oss iväg till botten av den långa fjorden Søndre Strømfjord, Kangerlussuaq på grönländska. Härifrån skjutsades vi med bil till en stor sjö som vi paddlade över med gummibåt och etablerade ett basläger i Sven-Olovs stora tält.

En bakdel från en mindre myskoxe går att bära på nacken.

Kring denna sjö är det jaktförbud så även om vi såg en betande flock myskoxar inte så långt därifrån var vi tvungna att bestiga de närliggande fjällen. Först på den andra dagen blev det napp då vi stötte på en mindre flock på toppen av ett av fjällen och min son, även han med svensk jägarexamen fick nedlägga sitt första, större byte.

Myskoxar kan gå till anfall mot människor och vi valde medvetet att inte skjuta den största tjuren eftersom köttet på lite yngre djur är bättre. Så det var med viss försiktighet vi närmade oss de två myskoxar som vi nedlagt men det var inte förrän vi kom helt fram till dessa som de övriga lunkade iväg.

Sedan vidtog en fyra timmars lång process med att flå och stycka djuren samt packa ner köttet i ryggsäck. Bakdelarna anses ha de finaste köttet och brukar inte styckas på plats utan bäras på axlarna. Sedan gäller det att så fort som möjligt ta sig hem och stuva in köttbitarna i frysförpackningar.

Sven-Olov har flera stora frysboxar hemma och brukar sällan behöva köpa kött i butiken. Dessutom har han 13 slädhundar som alla har ett stort födobebehov. Hans situation är ganska vanlig på Grönland där i princip alla är fritidsjägare medan en ganska liten del av befolkningen har jakten som sitt huvudsakliga levebröd.

Joel Åsblom

Myskoxjägarerna Joel, Theodor och Kalle Åsblom. Foto: Sven-Olov Åsblom.

Myskoxen är ett slidhornsdjur som tillhör underfamiljen getdjur och har en kort och robust kropp med ett kraftigt skulderparti.

Hannen väger 300–400 kilo, är 2,5 meter lång och cirka 1,45 meter i mankhöjd. Kon väger 200–300 kg, är 2,30 meter lång och omkring 1,30 meter hög.

Kalvarna föds i april-maj då de väger tio kilo men vikten ökar med ytterligare tio kilo varje månad under de närmaste 15 månaderna.

Den klarar köldgrader ända ner till 50 minusgrader, även i stark blåst tack vare ett tjockt fettskikt, men framförallt beroende på den tio cen-

timeter tjocka pälsen i två lager, ull närmast kroppen och upp till 70 cm långa stickelhår utanpå. Underullen, qiviut, är starkare än fårull, har åtta gånger högre värmeisoleringsförmåga och är finare än kashmir.

Vid utgången av förra milleniet uppskattades beståndet ligga på 4 000 myskoxar varav 1 100 fick jagas och nu 2013 beräknas beståndet ligga på minst 10 000 exemplar. Grönlands Naturinstitut genomför nu nya beräkningar kring beståndet och tills detta arbete är klart uppger man bara en ungefärlig uppskattning på 10–25 000 djur.

Gammalt och nytt samsas i Tasiilaq

På Tasiilaqs skolgården har barnen sina egna lekar. Staden har 1700 invånare, och 450 elever. Foto: Sylvia Hild.

Föreningens ordförande Sylvia Hild fortsätter här berättelsen om sitt besök på Östgrönland. Nu är det den lilla staden Tasiilaq som står som destination på helikopterbiljetten.

Tasiilaq är huvudort för Östgrönland och har ca 1700 invånare. I turistbroschyren står att läsa; Tasiilaq är idag ett samhälle där modern teknologi spelar en allt större roll och man finner de flesta moderna bekvämligheter som står till buds i den industrialiserade världen.

Men det är också ett samhälle där traditionella färdigheter och normer färgar det dagliga livet. Det är inte många generationer sedan östgrönländarna levde fullständigt isolerade från resten av världen och de kulturella rötterna är djupa.

På Östgrönland är det vädret som bestämmer och människan som anpassar sig. Efter flera dagars snöstorm kom jag iväg med helikoptern från Kulusuk. Det

var en liten maskin som huvudsakligen användes för varutransporter. Vi var två kvinnor som fick klämma in oss på ett minimalt säte i helikopterns sidled. Det var bara att spänna sig fast med bilbältet, klä in huvudet med hörlurar och pressa knäna mot glasdörren som var vårt enda skydd mot omvärlden. Det kändes hisnande men jag dämpade min höjdskräck genom att spana efter isbjörn där nere på isvidderna. Männen i Kulusuk hade sagt att det var gott om isbjörn trots att kvoten på 25 djur redan hade skjutits. Tyvärr så såg jag inte en enda björn.

När vi väl höjt oss över flygplatsen tog det bara tio minuter att komma till Tasiilaq som ligger inne i den undersköna Ammassalikfjorden. Väl framme och inne i den minimala vänthallen försökte jag ringa efter en taxi men ingen förare hade tid att ens svara. Då meddelade flygplatspersonalen att jag skulle bli hämtad med ambulans.

Min blivande värdinna jobbade som läkare på sjukhuset. Jag kunde med både tacksamhet och förvåning konstatera att okonventionella problemlösningar får

livet att fungera på Grönland.

Så kom det sig att mina första steg i Tasiilaq satte jag på sjukhuset. Där var det lördagslugnt och barnmorskan Susanne Houd tog mig med på en rundtur mellan de olika rummen. Hon berättade att kvinnorna kunde föda i alla ställningar. Oftast har kvinnan hela familjen med under förlossningen. Folk hjälper till, kommer med mat och mobiltelefonerna går varma. Alla jublar när barnet kommer. Det är en stor och kärkommen händelse. Inget barn var på väg under min första dag i Tasiilaq så Susanne kunde ta sig tid och visa mig runt i staden. Just denna dag i april var vägarna moddiga. Det kändes väldigt grått och smutsigt jämfört med Kulusuks bländvita snökorridorer.

Gerdas kafé

Vår promenad slutade på Gerdas kafé och bokhandel.

Gerda var ursprungligen man och kom till Ittoqqortoormiit som radiotelegrafist för fyrtio år sedan. Nu är hon pensionerad och leder en politisk protest mot att pensionerna i kommunen inte betalas ut.

Många pensionärer i bygderna har inte fått sin pension på två år. Gerda själv har väntat i tre månader och trots ett otal skrivelser har inget ännu hänt. Gerda bjöd oss på fika och passade på att läsa upp Demokratiska Partiets program. Där skrivs det bl a om Grönland som en homogen enhet. ”Skitsnack”, var Gerdas kommentar.

Gerdas kafé är det enda i sitt slag i Tasiilaq och här samlas folk gärna för en pratstund och en fika eller tar möjligheten att köpa en timmes internetuppkoppling. Tillika har Gerda Östgrönlands enda glassbar vilket gjort kaféet till ett ställe där de unga gärna hänger. För den som är lättsugen finns också många böcker att låna eller köpa. Men Gerda nöjer sig inte med det. Hennes motto är att om någonting inte finns att köpa i butiken så skaffar hon det. Så jag passade på att köpa ett par rejäla dubbar till kängorna. Gerda har också experimenterat med odling av växter utanför huset och i en låda finns massor med olika frösorter att köpa för den som vågar sig på ett försök att betvinga det arktiska klimatet.

Självmord en stundens ingivelse

Under de fyra dagar som jag besökte Tasiilaq bodde jag hos den danska läkaren Doris Palvio.

Hon har i många år tagit olika vikariat på Grönland men återkommer nu varje år till Tasiilaq eftersom hon tycker att det sjukhuset fungerar bäst. Doris är kirurg men i Tasiilaq får hon ta ”allt”. Chefläkaren är ortoped och därutöver finns en läkare till. Jag tog upp frågan om alla självmord med Doris. Östgrönland har på senare år upplevt en epidemi av självmord. Doris menade att det går omkring hundratals barn på Östkusten som tänker på självmord. Många vuxna gör det också. Hon säger att självmord är inte något som görs överlagt utan det sker i stunden. Ofta i samband med alkohol. Det kan vara ett sätt att ”hämnas” när en kärleksrelation tar slut. Många unga män är psykiskt svaga och klarar inte motgångar. De tar hellre livet av sig även om det oftast bara handlar om bagateller. Doris berättar att ibland kommer människor till sjukhuset och säger att de ska begå självmord. Då får de ligga kvar över natten och nästa morgon har de släppt sina negativa tankar.

Det har varit en del pedofilskandaler i Tasiilaq och man är idag rätt överens om att de ofta förekommande sexuella övergreppen på barn är en bidragande orsak till att så många unga tar sitt liv. I februari-mars var det sex pojkar och en flicka som lämnade jordelivet. Det sägs att en högt uppsatt person i staden förgripit sig på pojkarna.

Fulla människor är inte ett ovanligt inslag i gatubilden. På frågan om de är alkoholister, svarar Doris nej. ”På sjukhuset möter vi aldrig patienter med skrump-

I Tasiilaq har snön fallit rikligt i år.

lever och bukspottsproblem. Starksprit finns inte till försäljning och folk har bara råd att dricka öl och vin i samband med löningen så konsumtionen blir inte så hög. Grönländare tål bara inte sprit, redan efter ett par öl kan det gå snett”.

Knäproblem drabbar många äldre

Jag frågade Doris om tbc har blivit en folksjukdom.

Hon bekräftade detta men menade att tbc inte är dödlig, bara dyrbar att behandla. En insjuknad måste räkna med två års behandlingstid. Hjärt- och kärlsjukdomar är däremot ovanliga men diabetes börjar breda ut sig p g a nya kostvanor. Hon avfärdade mitt påstående att benbrott måste vara vanliga med tanke på halkan och den bergiga terrängen. Nej, grönländare har bra balans. Det är bara danskar som går med dubbar på kängorna. Knäproblem hos de äldre är tyvärr mycket vanliga vilket beror på att den medfödda hjulbentheten belastar knäna fel. Cancer i strupe, bröst och äggstockar är ofta förekommande sjukdomar och be-

Känns tryggt att de här tupilakkerna förvaras bakom glas på museet.

ror på en genetisk belastning. Släkterna på Östkusten är stora och ingifta i varandra. Doris opererar tumörer men strålbehandling görs antingen i Nuuk eller på Rigshospitalet i Köpenhamn.

Redan andra dagen hade jag tur att få följa med till en familjefest.

Kommunstyrelsemedlemmen Justus Hansens son fyllde tre år och hans fru Johanne hade jobbat hårt i köket med tårtbak och flaggdekorationer. Justus och Johanne har ett stort hem och ett överraskande badrum med kakel och bubbelbad. Många släktingar och vänner kom för att uppvakta treåringen som överöstes med presenter. Av pappret att döma var de flesta inköpta i affären mitt emot, så även min och Susannes färglåda.

Plötsligt ändrades den familjära bilden. Sex långa män i svart kom in och värden hälsade hjärtligt på dem. Jag var idel undran. Det var samma män som kommit till Kulusuk med flyget från Reykjavik en vecka tidigare. En av männen hade burit en stor filmkamera som han oupphörligen använde under resans gång.

Jag vände mig till en av männen som visade sig vara engelsman och han berättade att de var ett filmteam som hade ett uppdrag för Discovery Channel. Han pekade på en brunbränd, skallig man vid bordsänden. Det är Stieg, en dansk yogi. Han har två världsrekord i simning under is. Nu är det första gången han är på Grönland. Vi har filmat när han simmade 100 meter under isen utan att ha annan utrustning än en vättdräkt. Han kan hålla andan i 22 minuter med hjälp av yogateknik. Vi har också filmat honom när han simmade under ett isberg. Jag var med under isen och filmade. Det var det vackraste och häftigaste jag någonsin varit

med om. Programmet, lovade han, skulle visas under sommaren 2013.

Kärt återseende

Jag hade ett kärkommet uppdrag i Tasiilaq.

Jag skulle träffa femtonårige Jakob, en av de fyra skolbarn som besökte mig i Stockholm för ett och ett halvt år sedan. Vi hade bestämt träff utanför affären och tanken var att jag skulle bjuda honom på pizza. Tasiilaq har en pizzeria och pizzabagaren Rafi kommer från Tunisien. Han pratar också italienska vilket gjorde att vi fick en oväntad språklig kontakt. Pizzorna var tyvärr allt annat än italienska. Ett problem är förstås att det inte finns någon lämplig ost i Tasiilaq. Min unge vän Jakob och hans kompis Christian åt dock med god aptit och Rafi bjöd oss på sin privata superheta chilisås vilket ledde till en oväntad smakdramatik och många skratt.

Fortfarande upphettade av Rafis piccante gick vi till butiken. Ni får ta vad ni vill, uppmanade jag pojkarna. Deras val förvånade mig. Varsin banan och ett paket med fruktyoghurt. Kanske var det inte så ofta de fick bananer eftersom de kostade 12 kr styck.

Jakob hade flyttat från skolan i Kulusuk till Tasiilaqs skola och nästa dag var jag där på besök. Jag hade träffat en av timlärarna på födelsedagsfesten och nu överlämnade hon sin klass i mitt våld. Jag berättade om Sverige, mest med fokus på våra vilda djur, och om kulusukbarnens besök i Stockholm. En flicka räckte genast upp handen och sade att hon ville också komma till Sverige. Ett annat barn satt på stolen och sov. Det var måndag och troligen hade det varit oroligt hemma i helgen. I skolan finns ett särskilt vilorum med en skolfé som tar sig an barnen när de mår dåligt.

Skolan har 450 elever och en dansk rektor. Hälften av de 50 lärarna är grönländare. De kommer från Västgrönland. Rektorn klagade över att det är svårt att få dem att stanna. Nu blir man tvungen att ta in utbildade timlärare. Många av dem är duktiga men de måste få vidareutbildning om skolan ska klara sina mål. Än värre är det i Ittoqqortoormiit som bara har en lärare och hon kommer från Frankrike. Rektorerna såg i motsats till många andra fördelarna med att ingå i en storkommun. Han säger att när Tasiilaq var en egen kommun fanns en psykolog. Nu har skolan tillgång till en hel arsenal av resurser.

En utpost

Tasiilaq känns ändå som en utpost. Om en invånare vill hälsa på släkt t ex i Ittoqqortoormiit måste hen först ta helikopter till Kulusuk och därifrån flyget till Kangerlussuaq för att sedan stiga upp i en ny helikopter till Ittoqqortoormiit.

Klass S3 får besök.

Gerda Willholm driver sitt kafé med stadig hand och stället är mycket populärt.

Air Greenland har slutat att flyga direkt till bygderna norrut. Denna märkliga fyrkantslösning sägs ske av kostnadsskäl, Selvstyret står för 60 procent av kostnaderna för Grönlands inrikestrafik, samtidigt har Iceland Air som tidigare flög över östkusten mist licensen. Det är lite svårt att begripa för en utböling men även lokalt är det många tasiilaqbor som klagat högljutt över situationen.

En av kvällarna var jag bjuden på middag till Jakobs fosterfamilj. Jakob hämtade mig och jag hade fullt sjå att hänga med honom när han tog en genväg upp för en brant stig till huset som låg med fin utsikt över staden. Väl på insidan av huset blev jag återigen förvånad över den standard som många grönländska familjer har idag. Fullt modernt kök, öppen planlösning och ljusa möbler och mattor på golvet. Det var inget jag kände igen från Kulusuk.

Den kanske mest spännande av Tasiilaqs byggnader är museet. Det är inrymt i stadens första kyrka vilken måste överges när samhället började växa. I museets samlingar finns den äldst kända tupilaqen

från 1893 och en stryksten som andemarlärningen använde för att komma i trance. Naturligtvis finns också allehanda verktyg och utrustning för det dagliga livet i det gamla Östgrönland. Trummor, dräkter, masker, husgeråd. Men också barnmorskan Sofie Jørgensens redskap. Sofie arbetade som barnmorska mellan 1924 och 1966 i hela Ammassalikområdet och trots att hon fick polio gav hon aldrig upp sitt arbete. Jag tog tid på mig att utforska museet. För den som är intresserad av den gamla kulturen i Östgrönland ryms en guldgruva i museimontrarna.

Fyra dagar kändes som en startsträcka och jag hade gärna tagit längre tid på mig att utforska Tasiilaq. I turistbroschyren talades om dramatiska fjäll och gröna dalar som omger Tasiilaq och mitt genom byn går älven och Blomsterdalen. Inget av detta kunde jag njuta av i det gråmulna aprilvädret. Men det går ju alltid att komma tillbaka.

Text och foto: Sylvia Hild

Att längta Grönland

”Vill ni ha en kopp kaffe?”

Vattenflaskorna, bräddfyllda av det klara kalla källvattnet den äldre mannen hänvisat oss till, sattes ner på räcket tre tum grova handledare.

Den korta svett drivande vandringen upp från Itilleqs båtlänning, där vårt tvåmannatält lyste orangegult i den nedgående solens strålar, var tillräcklig för en kaffepaus. Ett kort ögonkast mot Örjan fastslog det redan självklara; efter en vecka med korkliknande smulor av Nescafé stod hoppet till riktigt kok- eller bryggkaffe.

”Tack, det tar vi gärna,” svarade vi på dåligt imiterad danska.

Mannen vinkade oss längre in på altanen, pekande på de fyra olika stolarna runt det spartanska bordet, gick själv mot den öppna dörren och sa;

”Det är min brors hus, men det byggdes av en amerikansk officer i början av 70-talet. Se på golvet, det är Oregon pine!”

Vi satte oss och sträckte ut våra vandringströtta ben. Kängorna hade slitits sönder av vassa stenar, skråvandring och tung belastning genom Svarta älvens dalgång, förbi Motzfeldts sjö, Kuussuup Sermia och Inoquassaaps ravin för att efter otaliga steg avslutas vid Igaliku.

”Jag har Nescafé,” sa mannen glatt när han satte ner tre olika muggar och en Pippi Långstrumpkaffepanna framför oss. Så var det med den förhoppningen, men det gjorde ingenting för kaffe man dricker tillsammans med gästfria människor smakar godare - även Nescafé. Grönländarens inbjudande leende bakom glasögonen blev signalen att själva ta för oss av hett vatten och, återigen korkliknande pulver.

”Jag kommer hit var kväll när vädret är vackert, det ger två timmar mer sol än i Igaliku.”

”Så du bor i Igaliku?”

”Ja, jag är från bygden, jag är pensionär nu. Jag njuter bara. Har ni smakat vattnet från källan? Det är det finaste källvattnet man kan få tag på. Mm?” Det var sant tänkte jag och nickade, men vatten smakar alltid likt ”det godaste vattnet” var det än dricks under vandringar på Grönland.

Detta är min fjärde resa hit till den ö jag valde att älska redan första gången jag förväntansfullt satte foten på Narsarsuaqs flygplats landningsbana. Jag blev överfallen och överväldigad av naturens skönhet, det var bara att kapitulera.

Älska är ett starkt ord. För starkt för att användas ovarsamt och ofta. Det är

ett ord som kräver mognad och tid i en relation innan det uttalas. Det känns med andra ord för slarvigt att använda det som liknelse för min relation till denna underbara ö efter bara fyra besök.

Så, förälskad då? Kan man vara förälskad i en ö? En sådan känslostormande upplevelse, kan den förklara upplevelsen var gång jag planerar, bokar och ger mig av på nästa resa hit? Nej anser jag, föräls-

kelse går över. Mitt behov av Grönlands öppna landskap är av en annorlunda, mer svårbeskriven karaktär. Än har behovet inte släppt efter mer än tio år. Kanske gränsar det till ett begär, som inte kan stillas? Så kan det vara men djupare än så finns en längtan.

Jag fastnar för längtan. Grönland är längtan. Jag längtar Grönland.

Grönland fyller mitt behov av balans mellan det vardagliga livet och kryddan en meningsfull paus ifrån det kan ge. Minnet av ett tvåveckors besök på Grönland räcker för att balansera upp ett arbetsår i Sverige, smälta alla dagar samman till harmoni. Intrycken av naturen, kulturen, historien, människorna och klart kallt källvatten är monumentala. Av alla de otaliga platser jag vandrat och fortfarande vandrar på är Grönland det land, den plats, jag helst återvänder till. Grönland är längtan till. Längtan till någonting som skapar balans. Inte en flykt ifrån.

Nu, efter en vecka i utmarkerna bortom små utspridda samhällen, näringar och lantbruk, på landremsan mellan is och hav, har milen i benen gjort huvudet avslappnat och kroppen trött. Hjärnan blir utvilad, musklerna förbränner alla stressämnen och själen kommer till ro. Stort och smått har dokumenterats, örnar och falkar har observerats, ishavsröding och fjordtorsk har avnjutits, ren luft och rent vatten har gjort sina resor genom våra kroppar.

”Är ni från Sverige? Ah, vi ser inte så många från Sverige. Danskar och Norrmän, ja. Norrmän kommer det många av. Men den har blivit sämre i år, turismen,” säger vår värd. Vi nickar konstaterande och samtalet glider därefter in på fiske, jakt, lantbruk, prospektering, näringsliv och ekonomi. Och självständighet.

”Ja, vi är självständiga sedan 2009, men det är en stor utmaning. Vi har nu en ny regering och de har mycket att ta tag i. Vi importerar på tok för mycket och handelsbalansen går med alldeles för stort underskott.” Den nyblivne pensionären berättar med detaljrik insikt och något dystert eftertänksamhet som ändå växlar till hoppfull framtidstro. Jag ser på honom med väckt nyfikenhet, vi har inte presenterat oss för varandra och nu känns det med ens överspelat.

”Vi måste finna nya inkomstkällor, vet ni att det öppnas en ny gruva med jordartsmineral en bit härifrån? Och i bygden har vi Highland cattle, såg ni dem? Det kan göra oss mindre beroende av importerat kött. Hm...” Hans blick fokuserar något i fjärran, bortom de gamla nordbornas Solar fjöllum, där solskivan strax ska rulla nerför bergsryggen och försvinna för att en ny dag ska kunna gry. En ny framtid som kommer. Frågan är bara hur vi möter den. Hur Grönland möter den.

Efter ett långt och djuplodande samtal på ömsom svenska, danska, engelska och till det, ett hjälpsamt kroppsspråk, frågar vi vad mannen med den vackert gråsprängda skägget sysslat med innan. Svaret är det mest naturliga i världen;

”Nå, jag har varit talman i parlamentet. I Nuuk. Men nu är jag pensionär.”

Det är nuet som är viktigt för ho-

nom och det räcker för den brunbrände att säga så, men vi förstår att det ligger mycket mer bakom ett sådant uppdrag. Så nickar vi utan att ha en aning om vem vi har framför oss, men kaffet är det bästa vi druckit på länge. Det är tid att gå, hans sätt att låta samtalet dö ut berättar det på ett artigt sätt. Vi reser oss, tackar för kaffet och går nedför trappan, men så lägger han till;

”Ni är alltid välkomna, ni får gärna låna huset då. Det kan ni gott bruka.”

Gästfriheten värmer, vi tackar igen, ler mot mannen som njuter av sin pension och går själva med bräddfyllda vattenflaskor med det bästa ”killdevann” ner till Eirikfjords klippiga stränder, eller Tunulliarfik som den kallas i våra dagar, för att invänta nästa morgons båtskjuts till Narsarsuaqs flygplats och vardagen.

Det är dags för balansvägen att få några vikter i den andra skålen.

Väl hemma igen kan jag inte låta bli att söka på nätet efter vem mannen kan vara, något som jag misstänker att de flesta med bättre kännedom om Grönland aldrig skulle behöva göra, men tydligen jag. Leende inser jag, när svaret är uppenbart, att vi nio dagar tidigare vandrat utmed den sjö som bär samma namn.

Ack Josef, jag tar gärna en kopp kaffe till. Någon gång i den tid som kommer.

Jag längtar.

Text och foto: Kjell Bäcklund

Marinlöjnant Erik Erik Overbye pustar ut på en av pontonerna till sitt Heinkel-plan. Det var ytterst tuffa villkor för pionjärflyget och isbjörnspäls ingick som synes i utrustningen. Foto: Arktisk Institut

Grönlandsvalen - en överlevare

Många av de stora landlevande däggdjuren klarade sig inte igenom den senaste istiden.

Mammuten och den ullhåriga noshörningen, till exempel. Grönlandsvalen var däremot en överlevare. Den simmade norrut nämligen!

Nya rön från forskning vid Köpenhamns universitet har nyligen publicerats i den ansedda vetenskapstidskriften Nature Communications. Grönlandsvalen hade, enligt forskarna, en överlevnadsstrategi som gick ut på att spara energi. Den överlevde, trots sin ansevärd storlek i nordliga hav runt Grönland. Vari energibesparingen ligger sägs primärt inte men man menar att forskningsresultaten är säkerställda. Det är en första rapport i ett just påbörjat projekt om vad som skedde bland land- respektive havslevande däggdjur för 11 000 år sedan då isen bröt upp och värmen spred sig över Nordeuropa och omgivande hav.

Forskning av detta slag kan förstås kasta ljus också över framtiden med förväntade klimatförändringar.

Anders Tidström

Barn demonstrerade mot fylleri

Barn och vuxna i Tasiilaq har tagit saken i egna händer och demonstrerat framför affären Pilersuisoq en fredag eftermiddag.

De har fått nog av alla fulla människor som hänger utanför affären. Värst är det de dagar då löner och bidrag utbetalas. Då samlas stora grupper vid ingången till Pilersuisoq och ofta skriks det och urartar till rena slagsmål.

Det är inte bara tråkigt att det dricks så mycket i det offentliga rummet. Det är också otryggt för barnen, sade en av de föräldrar som står bakom aktionen.

Anders Tidström

Grönland från luften - iskalla pionjärer för 80 år sen

De flesta svenskar som alls sett Grönland har gjort det från luften till och från någon destination i USA.

Det har flugits över Grönland i mer än 80 år nu. Överflygningarna var tidigt av vetenskaplig karaktär. Redan 1932 iscensatte danskarna en systematisk flygspaning för att kartera ön grundligt. Erik Overbye, Lauge Coch och Erik Rasmussen är några av pionjärerna.

Den 10 juli 1932 vändes blad i den grönländska historien. Då gjordes den första danska överflygningen av Grönland och under ett par fleråriga expedi-

tioner följde sedan ett grundligt kartläggningsarbete av större delen av ön. De två aktuella expeditionerna hade tre Heinkel-flygplan till sitt förfogande. Pilot och fotograf satt i öppen cockpit och kunde bara kommunicera genom ett talrör. Ofta gick turerna högt, upp till 4 000 meter, och kylan var förstås ytterst påfrestande under de tre till fyra timmar man höll ut.

Dessa pionjärer, främst Lauge Coch, banade snart väg för betydande geologisk kartläggning från luften.

Anders Tidström

Isavsmältningens globala effekter

Grönlandsisen smälter årligen med ungefär motsvarande 400 iskuber med vardera en kilometers sida, konstaterar tidskriften Polarfronten (nr2/2013). Det får globala effekter på många sätt.

Visserligen skulle en helt smält Grönlandsis i genomsnitt höja världshavets yta med sju meter men paradoxalt nog kan detta inte hända.

De enorma mängderna smältvatten skulle, enligt forskaren Glenn Milne från Ottawa University i Canada, i stället fördela sig mycket ojämnt över klotet.

– Det är tyngdlagen som styr havsnivån, sa Milne nyligen på en konferens i Ilulissat, Grönland.

Han upplyser om att den enorma tyngden från själva isen i sig drar stora havsmassor mot Grönlands kust. För Grönlands del skulle en total avsmältning innebära en 120 meter lägre havsnivå, menar han. Kusterna vid sydliga hav kommer samtidigt att drabbas av svåra översvämningar. Till denna havssänkning kommer en betydande landhöjning (i dagsläget ca 4 cm/år) när trycket av ismassan på underliggande berggrund försvinner.

En annan forskare vid samma konferens, John Wahr, University of Colorado, USA, presenterade en annan betydande aspekt på tyngdförskjutningen.

– Jordklotets centrifugalkraft påverkas av massförskjutningen, påpekade Wahr. Vid isavsmältning kring nordpolen kommer denna att flytta sig. Jorden tippas nämligen lite åt just det håll massan förskjutits.

Att polerna vandrar är ju ett känt fenomen, men Wahr menar alltså att detta blir mer dramatiskt märkbart ju större avsmältningen blir framöver.

Det faktum att vattnet från Grönlands inlandsis är sötvatten har också en stor betydelse för avsmältningens verkningar. Det är mycket svårt att beräkna vad som händer när det i stor mängd går ut i världshavet, menar Glenn Milne. Inte ens med de kraftfullaste datorer kommer man långt. Sötvattnet blandar sig primärt inte med saltvattnet utan är lättare och flyter ovanpå. Det stökar till det rejält i det stora globala cirkulära systemet av havsströmmar.

Konsekvenserna av pågående (och i synnerhet framtida) isavsmältning är således både omfattande och överraskande men forskningen gör den ändå möjlig att delvis överblicka.

Anders Tidström

Sista sidan...

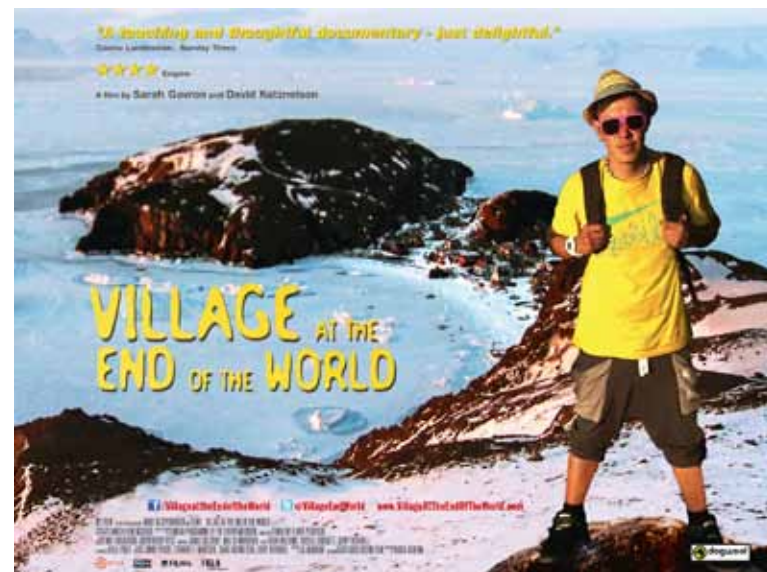

Vill du besöka Saqqaq?

Den gamle koloniföreståndaren Hannibal Fencker i Saqqaq gjorde sig känd för sin arktiska trädgård.

Numera är han död men hans hus ägs idag av två danska familjer. Huset är stort och ligger fantastiskt på en vacker udde med ett växthus där man kan sitta skyddat och meditera över isbergen. Det lämpar sig gott att hyra för en större

familj, en grupp eller dylikt. Det finns sängplats för 10-11 personer. Hyran är 250 dkr per natt eller 1750 dkr per vecka och person. Intresserade kan kontakta Kirsten Hjarnö Mathiassen antingen på tel 0045 98523525 eller via email kirstenhjarnoe@gmail.com. Vill du veta mer om Saqqaq får du gärna fråga Sylvia Hild, 0703039630.

Vi har ännu inga datum fastställda för höstens program men medlemmarna kan vänta sig följande:

Visning av den vackra och rörande filmen om den nedläggningshotade bygden Niaqornat, **Village at the End of the World**.

Sylvia Hild berättar om en resa till Saqqaq för att återberätta ett människokranium som en vän stal och tog med sig till Sverige för 40 år sedan

Kulturnatten i Köpenhamn den 11 oktober med en lång rad aktiviteter i Grönländarnas Hus.

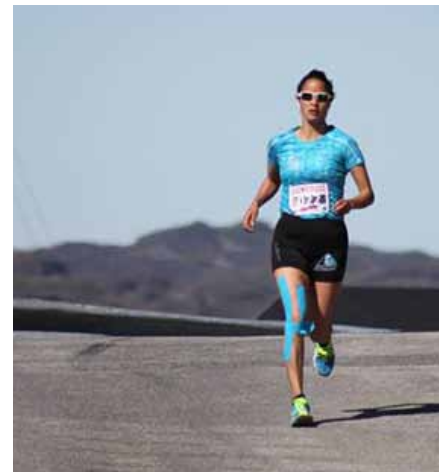
Behöver du en hundsläde?

I tidningen Sermitsiaq uppmanas läsarna att köpa en hundsläde över nätet.

Det är en företagare i Tasiilaq som ska erbjuda hundslädar, utrustning och hundfoder till nätkunder.

Har du inte en hundsläde själv kan du använda släden som ett bra alternativ till tv-soffan, säger Lars Anker-Møller. Han jobbar med turistverksamhet i Tasiilaq och tar nu steget över till att öppna en butik på nätet som säljer lokalt producerade hundslädar och slädutrustningar samt egentillverkat hundfoder. Hittills har han tillverkat 22 ton hundfoder i Danmark och väntar på att flytta över produktionen till Tasiilaq.

Hundfoder är dyrt och med egen tillverkning utan mellanhänder räknar han med att få ner priset till 190 dkr för en 20 kilos säck. Tillverkningen kan göras i en container, säger Lars Anker-Møller. Vi har massor av säl som kan användas och till det kan vi lägga andra råvaror som proteiner och vitaminer. Och utrustning i form av selar, halsband och snöankare producerar vi här i Tasiilaq. Men hundarna får köparna själva fixa.

Kvinna gör Ironman

Katti Fredriksen från Narsaq satsar på att bli Grönlands första Ironman.

Hon är en av Grönlands bästa löpare och har vunnit mästerskapen i halv- och helmaraton Kangnu Race, Island Games m fl. I år gjorde hon personbästa vid Nuuk Maraton med tiden 3 timmar och 17 minuter. Hon ser sig själv som en förebild för barn och vuxna genom att visa hur viktigt det är att leva sin dröm. Och hennes dröm är att bli Grönlands första kvinna som genomför den stentuffa tävlingen Ironman som äger rum i Köpenhamn i augusti 2014. Tävlingen omfattar simning 3,8 km, cykling 180 km, och löpning 42,2 km.